

NEPASEČNÉ LESY A LESNICTVÍ NA SLOVENSKU

Milan Hron, Aleš Erber

Během dvaceti let existence spolku navštívila Pro Silva Bohemica skoro všechny evropské země, kde se můžeme inspirovat a dozvědět více o pohnutkách, historii, praxi a významu nepasečného hospodaření. Někde jsme špičkové výsledky podložené dlouholetou zkušeností a výzkumem očekávali samozřejmě (Rakousko, Německo, Francie, Itálie...), jinde byla většina z nás velice překvapena, jak daleko se tamní lesníci v myšlení a ve výstavbě porostů dostali (Chorvatsko, Slovinsko, Belgie, Nizozemí...). Letos jsme si s příjemným pocitem historické sounáležitosti vybrali Slovensko.

Nepasečné lesnictví má na Slovensku trochu odlišné postavení, než u nás. Jeho nositelem a propagátorem jsou státní lesy. Nestátní lesy mají jistá specifika a až na některé výjimky (Městské Lesy Košice, Městské Lesy B. Bystrica) spíš situaci sledují a jejich cíle v lesním hospodaření jsou krátkodobější. Inspirací pro nepasečné postupy se stal mítink Pro Silva Europa v Hannoveru 2000. Následovalo ověření na několika majetcích v Rakousku a Německu. Poté vedení státních lesů rozhodlo o založení demonstračních objektů Pro Silva. Racionálně jsou v první fázi z nepasečného obhospodařování vyčleněny lesy na borových souborech, lesy ochranné, porosty na svazích s vyšším sklonem než 50 %, porosty s vyšším zastoupením invazních dřevin a lesní komplexy velmi rozpracované klasickým hospodařením. Na základě ověřených výsledků (především ekonomických) se následně státní lesy rozhodly aplikovat tento způsob hospodaření na co největší spravované ploše. Od roku 2011 vhodné porosty vybírá a navrhuje lesní správce, konečné slovo nad způsobem hospodaření má ale v rámci obnov LHP komise tvořená lesním správcem, lesníkem/revírníkem, zařizovatelem a „pěstitelem“ (pěstitel je systemizovaná funkce od úrovně lesní správy výše). Cílem je s přibývajícím zkušenostmi zvyšovat podíl nepasečného obhospodařovaných ploch jako ekonomicky lépe vycházejících – ale ne proti zásadnímu nesouhlasu místního lesního správce. Momentálně je takto obhospodařováno cca 56 tis. ha lesů (231 „objektů“) a každým rokem přibývá v této kategorii (označované jako „porosty Pro Silva“) v rámci obnov LHP cca 4 tis. ha lesů. Aktuálně to představuje cca 8 % roz-

Pěstování cenných sortimentů – kotlíková obnova dubu.

lohy státních lesů, reálný prozatímní výhled (tj. kde má jednoznačně význam takto postupovat) představuje cca 15 % rozlohy státních lesů.

JEHLIČNATÉ POROSTY ORAVY

V první polovině exkurze jsme se pohybovali na Lesní správě Paráč OZ Námestovo. LS má výměru 4 400 ha, převažujícím podložím je flyš, v dřevinné skladbě silně dominuje smrk. Roční etát je 35 tis. m³ (úmyslné těžby jsou realizovány z důvodu k erozi náchylného podloží jen v období září/březen). V porostech Pro Silva je obmětí převážně 100–110 let, obnovní doba je prodloužena na 60 let (s výhledem na obnovní dobu nepřetržitou), doba návratná je 5 let. Na této rozloze je předepsáno jen 76 ha prořezávek. Ty, stejně jako výchova do 50 let nejsou závazné, ale doporučené,

za stav porostů plně zodpovídá lesní správce. Těžba do 50 let věku je stanovena jako minimální, naopak nad 50 let je výtěž pečlivě sledována a při hrozícím překročení o více než 15 % jsou žádány výjimky. Zařazení porostů do kategorie Pro Silva opravňuje ke zvýšení předpisu proti přírůstovým tabulkám o 20 %, což ale někdy nepostačuje a přírůst ve strukturovaných porostech je ještě vyšší. Tabulková intenzita těžeb ale výhledově bude nahrazována podílem z přírůstového procenta. Využití statistické provozní inventarizace je zatím v iniciálním stádiu, reálný přírůst se zatím měří jen na několika zkusných plochách. Cílem pěstění lesa je zde trvale etážový les jako minimum nestejnorožného lesa. V situaci probíhající globální klimatické změny spojené s rozpadem smrkových lesních komplexů (Kysuce, Liptov, Spiš), tlaku podkorního hmyzu a nedotěžování kvůli udržení těžební bilance podniku jako cel-

ku z důvodu kalamit jinde je pro zdejší lesníky struktura důležitější než přírůst (v očekávání udržení lepších podmínek pro zachování a obnovu lesa). Zásadně odlišný přístup je vidět v prořezávkách – jen pozitivní výběr, zásah musí zajistit prosperitu všech žádoucích dřevin do dalšího zásahu (tj. min. 5 let) a po prořezávce musí zůstat též jedinci na další výběr v probírkách (kvůli dynamice mladých porostů i jako náhradníci). Výchovu by měli dělat vždy vlastní zaměstnanci (alespoň zaměstnanci dodavatele), jejich školení je věnována velká pozornost, ale fluktuace je také velká. Tyčkoviny (první probírky) jsou považovány za „most“ mezi LVT (le-

sem věkových tříd) a LTT (lesem trvale tvořivým), zde je ještě možno se bezeškodně rozhodnout pro obě cesty. V probírkách na cestě k LTT jsou stromy tříděny do kategorií „úrovňové“ (zákaz poškození), „podúrovňové“ (spíše chránit) a „mezistromy“ (jsou náhradníky a zdrojem výtěže v dalších zásazích). Obnova probíhá nepravidelným jednotlivým nebo skupinovým výběrem s cílem dosažení přirozené obnovy, základním obnovním prvkem je zde skupinovitá seč clonná. Násek do šířky jedné stromové výšky je za podmínky min. 50% přirozené obnovy považován za součást podrostitního způsobu, není řazen k holoseči (ta je zakázána kromě čtyř

přesně popsaných situací), ale je občas zneužíván „opakovaným zahajováním obnovy“. Pokud není zajištěna přirozená obnova dalších dřevin kromě smrku, provádí se podsadby. Původní model podsadby po 30–40 ks v hloučku se středy skupin 8 m se neosvědčil (moc nahusto, není kam kácet a kudy tahat), lépe se jeví ten současný – 200–300 ks se středy 20–30 m, buk na volno, jedle oplocena. Hranicí pro vykázání holiny jsou 3 ary. V případě potřeby aktivních přestaveb začíná obnova od 50 let s jí jedle. Hlavním škůdcem je lýkožrout smrkový, i když momentálně významně škodí lýkožrout lesklý. Lapáky a lapače se nepovažují za obranné, nýbrž kontrolní opatření. Základní obranou je čistota lesa. Pokládání lapáků či instalace lapačů se provádí v momentě, kdy těžba kůrovcových stromů v lokalitě překročí 10 m³. Je nutno poznamenat, že kontrola a zpracování kůrovcových stromů probíhá velmi důsledně včetně likvidace těžebních zbytků a během dlouhé pochůzky jsme ani v širším okolí nezaznamenali jediný zanedbaný strom.

Víceetážový porost s ekonomickou výplní buku.

Obnova dubu v jemném vegetačním krytu není problém, tato vegetace indikuje správné zakmenění pro obnovu.

LISTNATÉ POROSTY NA POVÁŽSKÉM INOVCI

LS Duchonka obhospodařuje 10 500 ha porostů. V dřevinné skladbě převládá DB s BK, rostoucí na převažujícím vápencovém podloží v nadmořské výšce 200–850 m. Pro samotné účastníky exkurze byla hned v úvodu zajímavá informace, že obnovní těžby se provádějí bez vzniku (přesněji vykázání) souvislých obnovních ploch – pasek, a to již více než 10 let.

Hlavním cílem je zde pěstování vysoce jakostních listnáčů s preferencí dubu (vysoké zpeněžení, v rámci Slovenska převažuje buk, jehož odbyt i zpeněžení jsou problematictější). Prostředkem k dosažení cíle je taková struktura, která bude zárukou úspěšné přirozené obnovy, vzniku a udržení přiměřeného počtu silných a kvalitních jedinců (především DB). Obnovní a pěstitelský postup je u každého porostu specifický, je vidět snaha o maximální využití přírodních sil k obnově, výchově autoredukci, udržení kvality kmene pomocí krycích etáží. Nejvhodnější formou jsou zde dvouetážové porosty dubu s výchovnou dřevinou (nejčastěji habr, ekonomicky dobrý buk, problematická lípa, ojediněle i dub ve spodní etáži). V případě účasti HB v podrostu při obnově je zaručen vznik samovolné (ekonomicky výhodnější) spodní etáže, tímto postupem však vznikají vysoké náklady

Zkusná plocha před zásahem – podúrovňové, předrůstavé a „mezistromy“. Takto se udržuje nepravidelná struktura a tvoří ekonomika zásahu.

Žádoucí struktura porostu ve fázi převodu na smíšený porost smrku, jedle a buku.

na udržení DB a cennějších dřevin v úrovni. Toto je ale v dalších letech více než vyváženo zisky z prodeje kvalitního DB, v průběhu výchovy je část zisků generována z podúrovňové výplně. V případě, že spodní etáž zcela chybí, je podporována výchovou či zakládána uměle nejpozději ve věku doubravy 40–60 let. Obnovním prvkem je nikoliv holina, ale kotlík o velikosti 0,05–0,10 ha, kterým se v drtivé většině již uvolňuje nálet DB. V případě obnovy porostu se musí nejprve porost rozvolnit (seč přípravná), v době semenného roku (při dobré výchově zajišťující velkou korunu pravidelně každé 2 roky) přichází silnější zásah v podrostu (30–50 % ze zásoby spodní etáže), aby mohlo dojít k přirozenému zmlazení (seč semenná). Až po patrné stabilizaci náletu (cca do pěti let) dojde k seči uvolňovací. Porosty bez účasti HB bývají před obnovou plně zapojeny. Jejich příprava na obnovu spočívá v pomístním

(0,05–0,10 ha) silnějším porušení zápoje. Následné uvolnění náletu je obdobné jako ve variantě s účastí HB. V obou případech obnovy se ponechává na ploše ještě několik jedinců, kteří mají kvalitní kmen, korunu, jsou nepoškození a zdraví, přičemž nemají požadovanou tloušťku kmene (nad 40 cm je již vysoké zpeněžení). V těchto případech, kdy na plochách do 0,10 ha je ponecháno několik jedinců pro dosažení minimální cílové tloušťky, se nevyskytuje ani holina. Jejich dalším úkolem je v případě poškození nárostu doplnit přirozené zmlazení. Sortimentace a prodej dříví jsou také zajímavé. Dříví nižších tříd jakosti (palivo, vláknina, výběr z vlákniny a prakticky veškeré dříví z porostů do 50–60 let věku) se prodává přímo na OM (cca 40 % objemu, v probírkových porostech se z důvodu prevence před šířením bělokazů využívá i stromová metoda). Zbývajících 60 % se sváží na manipulační sklad, kde se snaží o vyš-

V posledních letech došlo k masivnímu šíření ochmetu, šířeného drozdovitými ptáky.

ší zpeněžení lepším vyduhováním. Nejlepší kusy pak pokračují na prodej formou aukce.

ZÁVĚRY

Se slovenským lesnictvím máme pořád mnoho společného. Hospodaření velmi limituje zvěř, klimatická změna dopadá na obě strany hranice (Slovensko ale kromě severozápadní části již přišlo o většinu smrčín), společenský význam lesnictví není velký. Vzájemné kontakty by asi měly být proto intenzivnější. Za hlubší zkoumání by stály zejména výsledky zjišťování a měření přírůstu, využití metod statistické provozní inventarizace, modely výchovy smíšených mladých porostů a strukturální probírky. Bez zajímavosti by nebylo ani všestranné porovnání obou státních podniků – je zřejmé, že výhody a nevýhody různých systémů hospodaření jsou vnímány občas odlišně. Rozhodně ale považujeme navštívené lokality za velmi inspirativní. Rozšířené znění článku a fotopřílohu naleznete na www.prosilvabohemica.cz.

Autoři:

Milan Hron

Aleš Erber

Pro Silva Bohemica, p. s., ČLS

E-mail: lesni.spravce@tiscali.cz,

a.erber@centrum.cz

Foto: Petr Válek